

Andreides Gábor

Berlusconi és a Popolo della Libertà

Jelen írás Európa alighanem egyik legvitatottabb politikai személyiségének, a jelenlegi olasz miniszterelnöknek, Silvio Berlusconiéé a pályáját rajzolja meg 1994-es színrelépésétől egészen napjainkig.

Silvio Berlusconi immáron tizennégy esztendeje meghatározó és megkerülhetetlen képviselője az olasz politikai életnek. Kormányon vagy ellenzékben, botrányoktól hangosan – olykor a szó legszorosabb értelmében – vagy szelíden viccelődve, de Berlusconi jelen van, vele számolni kell. Tetszik vagy sem, ő az egyetlen a jelenkori olasz politikában, aki az elmúlt több mint tíz esztendőben képes volt hatalmon maradni. Az 1994-es színrelépésétől kezdve kormányok jöttek, kormányok mentek, politikusok tűntek föl és veszítettek el később hatalmukat, ő viszont állandó maradt. A jelenlegi miniszterelnök-pártelnök még annak ellenére is megőrizte vezető szerepét, hogy ügyészségi vizsgálatok tucatjai zajlottak ellene, korrupciós és adócsalási ügyekkel gyanúsították, nevét kapcsolatba hozták a szervezett bűnözéssel, valamint rendszeres – esetenként saját nemzetét is felháborító – elszólásai, viccelődései nagyon sokszor kínos helyzetbe hozták mind őt, mind Olaszországot. Tüntetések és százezres munkabeszüntetések zajlottak ellene – a legutóbbi április elején –, ő azonban maradt. Ma Olaszország politikusai között Romano Prodi az egyetlen, aki elmondhatja magáról, hogy választási küzdelemben kétszer is legyőzte: először 1996-ban, másodszer pedig 2006-ban. Három éve a különbség olyan minimális volt,

hogy Berlusconi sokáig nem fogadta el az eredményt, és csalást kiáltott.

Berlusconi mindezek mellett a *Forza Italia* (Hajrá, Olaszország!) politikai mozgalom, majd később az abból az ezredforduló évében született *Casa delle Libertà* (Szabadságjogok Háza), illetve a *Popolo della Libertà* (Szabadság Népe) nevű jobboldali gyűjtőpárt élén megtartotta és megkérdőjelezhetetlenné tette hatalmát és politikáját. Népszerűsége az olasz politika jobboldalán töretlen maradt, sőt az új párt megalapításával még növekedett is. Az új formáció megalkotásának gondolata 2007-től egyre erősödött, ám koalíciós társai akkor még ellenálltak. Egyikük – Pierferdinando Casini és pártja, a kereszténydemokrata irányultságú *Unione di Centro* – ki is lépett a választási szövetségből.

Berlusconi tizenöt éve kitűnő érzékkel használta ki, hogy a kereszténydemokraták, a szocialisták és a liberálisok – vagyis a történelmi centripártok – széthullásával 1993–1994-re fölbomlott a második világháborút követően kialakult tradicionális olasz politikai rendszer. A *Forza Italia* mozgalom élén a médiamágnás nagyvállalkozó 101 képviselőházi és 41 szenátusi helyet szerzett meg az 1994-es parlamenti választásokon. Politikai mozgalmának létrehozásakor Európa egyik legnagyobb múltú labdarúgócsapatának elnökeként az AC Milan szurkolói klubok rendszerét

tekintette egyfajta szervezeti előképnek. A mintegy négyezer helyi klubból álló párt-szervezet kiválóan alkalmas volt az amerikai stílusú politikai marketing sikeres alkalmazására. Választási programjában kiemelt helyen szerepelt és szerepel azóta is az egyéni boldogulásnak, a családnak mint a társadalom alapegységének, a tradícióknak, valamint az olasz nemzeti hagyományoknak a hangsúlyozása. Első koalíciós kormánya hét hónap után bomlott föl, miután az Északi Liga (*Lega Nord*) megvonta tőle a támogatását, és kilépett a kormányból.

Második miniszterelnöksége már sokkal sikeresebb volt, hiszen 2001 és 2005 között irányította Olaszországot. Ráadásul 2005 áprilisában folytathatta munkáját, és harmadik kormánya egészen a 2006-os

Gianfranco Fini 1952-ben született Bolognában. Tanulmányai során pszichológus és újságíró diplomát szerzett. Politikai pályafutását a jobboldali *Fronte della Gioventù* (Ifjúsági Front) nevű ifjúsági szervezetben kezdte, melynek 1977-ben elnöke lett. Tíz esztendővel később ő követte Giorgio Almirantét a posztfasiszta *Movimento Sociale Italiano – Destra Nazionale* (Olasz Szociális Mozgalom – Nemzeti Jobboldal) élén. Történelmi érdekmenek az tekinthető, hogy 1995-ben egy radikális politikai fordulattal szakított a fasiszta örökséggel, és hozzákezdett pártjának deklaráltan mérsékelt jobboldali újjáépítéséhez. A párt neve is megváltozott, létrejött az *Alleanza Nazionale* (Nemzeti Szövetség). Parlamenti képviselővé 1983-ban választották először. 1993-ban szoros versenyben maradt alul Francesco Rutelli baloldali jelölttel szemben a római polgármesteri székért folytatott választási küzdelemben. 2001 és 2006 között Silvio Berlusconi második és harmadik kormányának miniszterelnök-helyettese volt. 2002-ben az Európai Unió által életre hívott Konventben Giuliano Amato mellett képviselte Olaszországot. 2004 és 2006 között Olaszország külügyminisztere. 2008. április 30-án az olasz képviselőház elnökévé választották.

választásokig vezette az országot. A bal-közép koalíció kormányzásának bukása után, 2007-ben vághatott neki negyedik koalíciós kormányzásának, amelyben a régi koalíciós társak mellett ezúttal újak: föderalisták, autonómisták is segítik.

Sikerének titkát, amelynek legutolsó fontos állomása az új jobb-közép tömegpárt megalapítása, sokan kutatják szerte Európában. A 2008. március 27–29. között lezajlott első kongresszuson létrejött új pártot alkotó politikai erők közül az egyik legjelentősebb a feloszlott Nemzeti Szövetség (*Alleanza Nazionale*), politikusai közül pedig a Nemzeti Szövetség volt elnöke, Gianfranco Fini, akit már most sokan – és nem is minden alap nélkül – Berlusconi utódjának tekintenek.

Fini, aki tizenöt évvel ezelőtt az olasz történelem legnagyobb politikusának még Mussolinit tekintette, már tavaly, 2008-ban Popolo della Libertá (PDL) néven indította pártját az előrehozott parlamenti választásokon, pártszövetségben a Berlusconi vezette Forza Itáliával (FI). A Nemzeti Szövetség utolsó, önmagát feloszlató kongresszusán többen bírálták, mondván: féltő, hogy az új tömegpártban elveszhet a szó-lás szabadsága, a Nemzeti Szövetség politikusai pedig másodhegedúsi szerepre kárhoztatnak. Az előzetes megállapodások szerint az új politikai párt keretein belül a Fini vezette pártnak jut majd a felelős tisztségek harminc százaléka. A Nemzeti Szövetség az előző Berlusconi-kabinet idején tartott különböző választások alkalmával mintegy 12 százalékos eredményt ért el, a 2008-as előrehozott parlamenti választásokon pedig a FI-val együtt a szavazatok 38 százalékát szerezte meg. Jelen állás szerint a feloszlott párt a 2013-as választásokig, tehát még négy esztendőig megőrzi majd logóját és 400 millió euróra becsült vagyonát.

Az új párt római születésekor a közel hat-ezer kongresszusi küldött közfelkiáltással választotta meg Silvio Berlusconi a párt elnökének, aki beszédében kifejtette, hogy a szabad olasz polgárok és a szabadságot szerető olasz polgárok pártja megszületésének a tanúi mindazok, akik a kongresszus színhelyén vagy a televízió előtt követik az eseményeket. Majd hivatkozott az „igaz” közvélemény-kutatások eredményeire, amelyek azt mutatják, hogy a létrejött gyűjtőpárt számíthat a szavazatok 43 százalékára. A PDL célja viszont országos szinten az 51 százalék elérése. Hatalmas ovációval fogadták a kongresszusi küldöttek, mikor a miniszterelnök beszédében megemlékezett „kedves jó barátjáról, Bettinóról”, az Olasz Szocialista Párt 2000-ben elhunyt vezetőjéről. Craxi lánya, Stefania – édesapjához és testvéréhez, Vittorio („Bobo”) Craxihoz hasonlóan – a politikát választotta. 2008 óta ő az olasz külügyminisztérium államtitkára és a Forza Italia színeiben a képviselőház tagja.

Berlusconi-nak a kongresszus előtt elmondott beszéde nem tartalmazott új elemeket, eddig nem ismert gondolatokat. Maga idézte a tizennégy esztendővel ezelőtt elmondott és sokat emlegetett televíziós beszédét („scendo in campo” – „pályára lépek”), illetve annak egy részét: Olaszországnak szüksége van konkrét és érthető elgondolásokra, megvalósítható tervekre – és a most megalakított új párt képes erre. Meg kell újítani az olasz társadalmat oly módon, hogy válaszolni tudjon a 21. század kihívásaira – és a PDL képes erre is. Munkát kell adni annak, aki dolgozni akar, tenni szeretne az ország jövőjéért, s ezzel egyetemben vissza kell adni a társadalom alapegységének, a családnak a méltóságát. Gondoskodni kell a szegényekről, biztosítani kell az ellátást a betegek és az elesettek számára. Olyan kor-

Az olasz gazdasági csoda. A második világháborút követő gazdasági nehézségek leküzdésében hozott olasz áldozatok eredménnyel jártak. Olaszország 1958 és 1963 között lassan-lassan felzárkózott a nyugat-európai államok gazdasági színvonalához. 1960 januárjában a *The Financial Times* gazdasági „Oscar-díjat” adományozott a lírának mint az 1959-es esztendő legstabilabb nemzeti valutájának. Prosperáltak és állták a kihívást a nagy olasz gazdasági vállalatok, többek között a FIAT (*Fabbrica Italiana Automobili Torino*) is. Az 1899-ben Torinóban alapított gyáróriás, a nemzet büszkesége 1960-ban valamivel kevesebb mint kétmillió személygépkocsit gyártott. Két évvel később már hárommilliónál is több személyautó gördült le a futószalagokról. Míg az egyre izmosodó olasz autóipar termékei 1957-ben a nagyrészt még 1938-ban épült 479 kilométernyi autópályán közlekedhettek, addig az autópályák hossza 1960-ban elérte az 1169 kilométert. Az északi és déli országrészt összekötő híres *Autostrada del Sole* 1960-ban még csak Firenzeig vezetett, négy évvel később viszont már elérte a dél-olasz kikötővárost, Nápolyt.

mányra van szüksége az országnak, amely kellő határozottsággal lép fel a korrupció ellen, megküzd a bűnözéssel és a kábítószerrel. A közelmúlt baloldali politikusai felett eljárt az idő, határozottságra, eltökéltségre és jövőképre van szükség, és akkor az ötvenes-hatvanas évekhez hasonlóan újra megvalósítható egy új olasz gazdasági csoda.

A PDL számára kimagaslóan fontos értékek a szabadság, a demokrácia, az emberi méltóság, a férfiak és nők közötti egyenlőség, az élet szentsége. És ha ezt a többiek lekicsinylően berlusconiizmusnak hívják – tette hozzá felszólalásában –, ám legyen, akkor ez a mi berlusconiizmusunk. Kormányának legfontosabb feladatának a gazdasági válság legyőzését, a munkahelyek megtartását nevezte, majd kijelentette, hogy szükség van az elmúlt évek baloldali kormányai által elhanyagolt leszakadó

rétegek felkarolására, többször aláhúzván, hogy senki nem maradhat magára. Közel egyórás beszédének végén ismételten ígéretet tett arra, hogy legyőzik a gazdasági krízist, senkit sem hagynak magára, megvédik Olaszországot, a demokráciát és a szabadságot, majd az ismert „Éljen Olaszország! Éljen a szabadság!” felkiáltással búcsúzott közönségétől.

Silvio Berlusconi kitalálója és mestere a médiának, remekül használja politikai céljainak elérése érdekében. 2001-ben, a választásokat megelőzően, az olasz állami televízió egyik műsorában élő adásban jelentette be, hogy választási ígéreteinek beváltására szerződést köt az olasz néppel (*Contratto con gli italiani*), amit ott helyben alá is írt.

A Partito Democratico és a baloldali pártok Olaszországban. Az olasz politikai élet legnagyobb baloldali pártja, a *Partito Democratico* (Demokrata Párt) 2007. október 14-én alakult meg a *L'Ulivo* (Olajfa) politikai tömörülés örököseként azzal a deklarált céllal, hogy a szociáldemokrata hagyományokat, a kereszténydemokrata gondolatokat és a liberalizmust szintetizálja a környezetvédelemre és az európaiságra fogékony elgondolásokkal. Mindezek mellett a párt születésekor szerepet játszott még két jelentős baloldali párt, a Baloldali Demokraták (*Democratici di Sinistra*) és a Margherita. Olaszországban a bipoláris Európa megszűnését követően 1991. február 3-án megszűnt az Olasz Kommunista Párt. Ezzel együtt zászlót bontott a Baloldal Demokratikus Pártja (*Partito Democratico della Sinistra*). Azok viszont, akik a párt effajta átalakításával nem értettek egyet, létrehozták a Kommunista Újjáalapítás Mozgalmat (*Movimento per la Rifondazione Comunista*), amely később más kisebb baloldali formációval egyetemben létrehozta a Kommunista Újjáalapítás Pártját (*Partitodella Rifondazione Comunista*). Ebből a pártból vált ki azután 1998-ban az Olasz Kommunista Pártja (*Partito dei Comunisti Italiani*), amely a Kommunista Újjáalapítás Pártjával egészen 2008-ig rendelkezett parlamenti képvisellel.

Nagy várakozás előzte meg Gianfranco Fininek, az egykori Nemzeti Szövetség elnökének kongresszusi beszédét. A rossz nyelvek által örökös másodikként emlegetett Fini – aki egyébként feltűnően nagy tapsvihar közepette lépett a szónoki emelvényre – beszéde elején megpróbált üzeni a kétkedőknek: a PDL-lel nem a FI kibővített változata, nem egy egyszerű választási szövetség, hanem egy olyan új néppárt jött létre, mely olyan találkozási pontja a polgároknak, amelyben a közös cél egy jobb, virágzó Olaszország. Majd kissé már talán magát is nyugtatva kijelentette: a PDL pluralista, a pozitív gondolatok szintézisének pártja. Finit egyébként felmérések szerint az új párt választóinak tizennyolc százaléka már most alkalmasnak tartaná a párt vezetésére, huszonnégy százaléka pedig másodsorban személyére voksolna egy a vezetés kérdésében rendezendő választáson.

A baloldal egyelőre minden jel szerint tehetetlen Berlusconival és pártjával szemben. Nincs meg az ellenszer, és Romano Prodi is visszavonult már a politikától, miután balközép kormánya 2008 nyarán megbukott. A baloldal legnagyobb pártja, a 2007 végén megalakult Demokrata Párt (*Partito Democratico – PD*) a Walter Veltroni pártvezető lemondása utáni káosz felszámolásával, sorainak rendezésével van elfoglalva. A volt római polgármester, a baloldal 2008-as miniszterelnök-jelöltje a 2009. februári szardíniai regionális választásokon való katasztrófális szereplés miatt mondott le a pártvezetői tisztségről. Utóda, Dario Franceschini egyelőre nem tűnik olyan jelentős, mozgósító erővel rendelkező politikusnak, akivel egyedül vagy valamilyen baloldali pártszövetségben a párt győzedelmeskedhetne a Cavaliere, a Lovag fölött.

Mi hát a titka Berlusconié? Hogyan tudta a semmiből megteremteni pártját ti-

zennégyszázötven évvel ezelőtt, és hogyan tudta azt egészen jelentős médiatámogatással Olaszország legjelentősebb politikai formációjává, magát pedig potenciális államfőjelöltté tenni? Legnagyobb erénye az, hogy tehetségesen, egyszerűen és lényegre törően fogalmazza meg olaszok millióinak érzéseit. Fellépéseiben, szónoklataiban és beszédeiben nem használ hosszú és bonyolult körmondatokat, kiváló érzékkel találja meg az utat az egyszerű emberekhez. Nagyon gyakran kapcsolja össze a politikát személyes barátsággal, előszeretettel hivatkozik a világ vezető és befolyásos politikusaihoz fűződő jó kapcsolataira, nem kevés problémát okozva ezzel az olasz külpolitikai vezetésnek, amely ilyen alkalmakkor igyekszik minimalizálni a károkat. Szívesen emlékezik – akár politikai beszédeiben is – fiatalkorára, bárénekesi múltjára: 2004-ben Mariano Apicella nápolyi énekessel együtt CD-t is kiadott kedvenc dalaival. Kommunikációjában szívesen él vallási szimbolikákkal, párhuzamokkal, igyekszik országa mindenkor megmentőjeként feltűnni. Egyszersmind ő az áldozat, a sokat és mindenfelől támadott első ember. (A 2006-os elbukott alkotmánymódosítási népszavazás többek között arról is döntött volna, hogy jócskán megnöveljék a kormányfő hatalmát.) És végül nézzük egy igen jelentős jellemzőjét Silvio Berlusconi sikeres kommunikációs stratégiájának. A miniszterelnök-pártelnök közel tízennégyszázötven évében változatlan kommunikációs arzenáljának egyik legfontosabb eleme az igen erős antikommunista retorika. Mindegyik vele szemben fellépő politikus megkapta már tőle a kommunista bélyeget. Berlusconi az angol *The Economist* című lappal szemben is ezzel a taktikával élt, mikor az kormányzati módszereit bírálta.

A *Carta dei Valori*, a PDL hitvallása – amit Berlusconi a kongresszus előtt erkölcsiségük alapdokumentumának nevezett – így fogalmaz: a PDL és a pártot alapító olasz polgárok, férfiak és nők büszkék arra, hogy egy ezeréves civilizációhoz tartoznak, olyan civilizációhoz, amely számtalan örök érvényű alkotást adott az emberiségnek. A politikának kell az embereket szolgálnia, nem pedig fordítva. Törvények és rend nélkül nem lehet szabadságban élni. Olyan társadalom építése a cél, amely megfelelően gondoskodik a gyengékről és az elesettekről. A család a társadalom legkisebb egysége, és napjainkban ez a kicsiny egység sajnos még jobban elaprózódik. A keresztény értékek és a humánus teljes mértékben összeegyeztethető a tudományos haladással. Ami pedig a nemzetközi kapcsolatokat és politikát illeti, a dokumentum kifejti, hogy a nemzetközi politikának a szabadságon, a békén és a jogon kell alapulnia. A világ a terrorizmus kihívásaival és a kultúrák összecsapásának veszélyével küzd. Ebben a helyzetben elengedhetetlen kötelessége a nemzetközi politikának a béke és a nemzetek közötti dialógus erősítése. Jelentős helyen szerepel a szövegben a nemzeti identitás védelme: ennek mindig elsőbbséget kell adni a bevándorlással szemben, mert csakis ebben a formában, a tradíciók és az önazonosság megtartásával élhető meg biztonságban a szabadság.

A hitvallás szövegét olvasva az is kiderül, hogy mi a különbség a jobb- és a baloldal között. A PDL olyan társadalom képét kínálja olaszok millióinak, amely szabad és elkötelezett a gazdasági haladás és a szolidaritás mellett. Olyan társadalmat ajánl, amely egyszerre alapszik a liberális és a keresztény értékre. Alapja a család, a férfi és a nő olyan kö-

zössége, amelyben felnőhetnek és tanulhatnak a jövő generáció képviselői, a gyermekek. Olyan Olaszország tehát, amely az egész világon elismert, erős és megkülönböztetés nélkül minden olasz hazája. Az olasz baloldal regnálása ezzel szemben mindig bizonytalanságot szült, tönkretette a családokat, megosztottságot, szociális gyűlölködést és végtelen szegénységet hozott. Olyan politikát folytatott, amely egyáltalán nem vette figyelembe az olasz nemzet és társadalom hagyományos erkölcsi értékeit.

Szembefordította a munkást és a munkaadót, egymásnak ugrasztotta az apát a fiúval, a férjet a feleséggel, a fiatalokat az idősekkel. Ez a politika okozta a még nagyobb törést észak és dél között. Nem hiába bizakodó Gianfranco Fini: a következő tíz évre is az övék az olaszok többségének támogatottsága, ő maga pedig készül a Berlusconi utáni időszakra. Berlusconi soha nem mondta ugyan ki – legfeljebb tréfásan célozgatott rá –, de utódjaként kezdetől fogva Gianfranco Fini szerepelt, aki négy év múlva miniszterelnök-jelöltként indulhatna. A Berlusconi–Finii váltás előbb sem kizárt, hiszen nem titok, hogy Berlusconi pályafutása megkoronázásaként az államfőségre pályázik. A március végén létrejött új párttal a jobboldal is egypólusúvá vált, annak ellenére, hogy az általa vezetett politikai formációk egyik legkitartóbb szövetségese, az Umberto Bossi irá-

nyította Lega Nord, az Északi Liga megtartotta függetlenségét.

A PDL deklarált célja tehát az ötven százalék feletti támogatottság megszerzése már a nyári európai parlamenti választásokon. A választási siker azonban nem prognosztizálható előre, hiszen az olasz politikai élet jócskán szolgált már meglepő példákkal. Előfordult, hogy olasz balközép Demokraták néven fellépő szövetsége kevesebb szavazatot kapott, mint a szövetséget alkotó pártok korábban külön-külön. Az viszont bizonyos, hogy a miniszterelnök-pártelnök előtt szabad az út. Azzal, hogy ismét a régi és túlhaladott politika alternatívájaként lépett fel, újra nyeregben érezheti magát. A baloldalon jelen pillanatban nem látható olyan potenciális ellenfél, aki a siker reményében vehetné fel a versenyt a rövid és egyszerű jelszavakkal („kevesebb adót mindenkinek”), erős médiatámogatottsággal, a berlusconizmus minden eszközével operáló miniszterelnökkel.

Támogatói természetesen ezt a kérdést is másképpen látják: számukra a sokat emlegetett berlusconizmus valójában először is az olasz politikai élet válasza a krízisre, az 1989–1990-es politikai változásokra, az olasz politikai életet alapjaiban megrázó korrupciós botránysorozatra, másodszer pedig az ország modernizációjának, gazdasági megújításának és megerősítésének programja, s nem ideológiák, hanem értékek mentén. ■

Irodalom

www.ilpopolodellaliberta.it

www.alleanzanazionale.it

www.repubblica.it

www.corriere.it

www.nol.hu